

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๓

พระสมบุรณ์แบบ

พระเราที่จะเป็นพระสมบุรณ์แบบขึ้นอยู่กับพระวินัย เป็นหลักประกันพระในชั้นแห่งความเป็นพระทั่ว ๆ ไปตามหลักนิยมของพุทธศาสนา การประพฤติทางกาย ทางวาจา มีใจเป็นธรรมนำมาปรับผิชอบการเคลื่อนไหวของกายวาจา อยู่ด้วยความระมัดระวังเสมอ นี่คือพระที่ชอบธรรมตามหลักของศาสนาที่สอนไว้ นี่เป็นชั้นหนึ่งแห่งความสมบุรณ์ของพระ เจ้าของก็มีความอบอุ่น คนอื่นมองเห็นก็น่าเคารพเลื่อมใส

ชั้นที่สองก็คือธรรม เจริญธรรมขึ้นภายในใจ มีสมถธรรมหรือสมาธิธรรมเป็นชั้น ๆ ด้วยความพากเพียร และปัญญาธรรม ถึงวิมุตติหลุดพ้นเรียกว่าวิมุตติธรรม ทรงไว้ซึ่งธรรมซึ่งวินัยโดยสมบุรณ์ในหลักธรรมชาติของพระ นี่เป็นพระสมบุรณ์แบบ เป็นพระที่ควรอย่างยิ่งต่อความเป็นสภะของโลกได้ ดังพระในครั้งพุทธกาลที่ท่านได้เป็นสภะของโลกเรื่อยมา

พุทธ ธรรม คัจฉามิ ก็คือพระพุทธเจ้าเป็นผู้บรรลุวิสุทธิธรรมอันล้ำเลิศ ด้วยการประพฤติปฏิบัติชอบยิ่งของพระองค์เอง **ธมฺมํ ธรรมํ คัจฉามิ** พระธรรมอันประเสริฐเลิศเลอยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดในโลก ได้ปรากฏขึ้นในพระทัยเพราะการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบยิ่งของพระองค์ **สงฺฆํ ธรรมํ คัจฉามิ** ได้เกิดความเชื่อความเลื่อมใสในหลักธรรมที่พระองค์ทรงสอนแล้ว นำไปประพฤติปฏิบัติด้วยความเอาจริงเอาจัง เนื่องมาจากความเชื่ออย่างถึงใจ การทำทุกสิ่งทุกอย่างยอมถึงใจ เมื่อถึงใจแล้วก็ถึงทั้งสิ่งที่ชั่วมีอยู่ภายในจิตใจของตนมาตั้งแต่เดิม ทั้งสิ่งที่ดีซึ่งควรจะเกิดขึ้นได้ เพราะความถึงใจในความเชื่อเหตุผลดีชั่วนั้นแล้วประพฤติปฏิบัติด้วยความถึงใจ สุดท้ายก็ปรากฏเป็น **สงฺฆํ ธรรมํ คัจฉามิ** ขึ้นมาอย่างเต็มดวง นี่คือหลักแห่งความสมบุรณ์ของผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าจริง ๆ

เพราะฉะนั้นศาสนธรรมจึงไม่ใช่เป็นเครื่องประกาศอยู่ธรรมดา โดยหาตัวจริงไม่ได้ ธรรมที่ประกาศออกมาแต่ละแ่งละทางของศาสนธรรมนั้นออกมาจากความจริง และพร้อมที่จะแสดงความจริงให้แก่ผู้ปฏิบัติตามขั้นตามภูมิของตนอยู่ทุกระยะเวลา จึงเรียกว่ากาลิโก ธรรมไม่มีกาลไม่มีเวลา ให้ผลได้ทุกเมื่อจากการกระทำของผู้ไม่เลือกกาล เครื่องหล่อหลอมพระเราให้สมบูรณ์แบบ หรือให้มนุษย์สมบูรณ์แบบก็ไม่มีสิ่งใดนอกเหนือไปจากธรรม สิ่งใดงามก็ตามไม่ซาบซึ่งไม่ถึงใจ ไม่แนใจ ไม่ตายใจ ไม่อบอุนใจ ยิ่งกว่าธรรม ธรรมจึงเลิศ ธรรมจึงประเสริฐกว่าความดีอื่นใดทั้งสิ้น

การกล่าวทั้งนี้ออกมาจากหลักความจริงของใจผู้รับทราบในธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งสืบเนื่องมาจากการค้นคว้าการประพฤติปฏิบัติ จนเห็นผลเป็นที่พึงพอใจแล้ว เป็นผู้ไม่สะทกสะท้าน เป็นผู้อาจหาญโดยหลักธรรมชาติเหมือนกันหมดในความจริงทั้งหลาย ไม่มีสะทกสะท้าน เพราะอยู่ในใจนั้นหมดแล้ว ถ้าเป็นสินค้าก็ออกโชว์ได้โดยไม่เกรงกลัวว่าสินค้าใดจะมาเป็นคู่แข่งได้ มีแต่ชนะคะไปเลย

นี่พวกเราทั้งหลายเป็นพระและเป็นนักปฏิบัติ ให้พยายามสั่งสมคุณสมบัติที่กล่าวมานี้ ให้เต็มหัวใจเถิด ด้วยความเพียรทุกแ่งทุกมุมอย่าลดละทอดถอย เพราะสิ่งที่แทรกเข้าไปทำลายธรรมที่เราต้องการนั้นมันมีอยู่รอบหัวใจ ให้พึงใช้สติปัญญา พินิจพิจารณาสิ่งสอดแทรกเพื่อทำลายเหล่านี้ ตามหลักสากลแห่งธรรมท่านเรียกว่ากิเลส ๆ สิ่งเหล่านี้แหละคือตัวข้าศึก มีทั้งส่วนใหญ่ส่วนย่อย ถ้าเป็นต้นไม้ก็มีทั้งรากแก้วรากฝอยนับไม่ถ้วน ถ้าเป็นข้าศึกก็มีทุกระยะทุกขณะของจิตที่คิดออก ถ้าไม่มีสติคอยกำกับ ไม่มีปัญญาคอยพินิจพิจารณาความคิดความปรุงที่ออกมา นั้น ล้วนแล้วแต่ออกมาจากรากฐานแห่งความต่ำทราม รากฐานแห่งความเป็นข้าศึกของธรรมทั้งนั้น

ด้วยเหตุนี้ผู้ปฏิบัติไม่ค่อยจะได้ปรากฏผลแม้ขั้นหยาบหรือขั้นต่ำ เพียงขั้นแห่งความสงบใจของตนได้บ้างตามกาลตามเวลา ก็เพราะความรู้เท่าทันของเรา ไม่ทันกลมายาของสิ่งที่รบกวนจิตใจให้หาความสงบไม่ได้ เรายังสมาธิภาวนาอยู่ด้วยเจตนาของเราเพื่อความสงบใจ แม้ขณะนั้นใจยังสงบไม่ได้ เพราะอะไรจึงสงบไม่ได้ เพราะกำลังของสิ่งทำลายความสงบนั้นมันเป็นพื้นฐาน ตั้งรากฐานอยู่ภายในจิตใจก่อนการบำเพ็ญธรรมเราอยู่แล้ว

เพราะฉะนั้นการหยิ่งสติ หยิ่งความเพียร ปัญญาลงไปเพื่อความ เป็นธรรม มีสมถธรรม เป็นต้น ให้ปรากฏขึ้นบ้างจึงไม่ค่อยปรากฏ เพราะสิ่งที่ เป็นภัยต่อความสงบนี้มีจำนวนมาก มีกำลังมาก คอยกัดคอยขวางแล้วคอยดูดคอยลากจิตที่มันถือว่าเป็นสมบัติของ มัน ให้เป็นไปตามอำนาจของมันเสียจนได้ โดยคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้เป็นเรื่องของมันทั้ง นั้น เรื่องของธรรมเลยไม่มีในวงสมาธิในวงความเพียรของเราที่กำลังทำอยู่นั้น กลาย เป็นเรื่องของกิเลสทำงานเสียทั้งสิ้น แล้วความสงบมันก็มีไม่ได้ นี่ให้พากันจดจำให้ถึงใจ

วิธีการปฏิบัติระหว่างธรรมกับกิเลสที่ต่อสู้กันนั้นเป็นอยู่ที่ใจของผู้ปฏิบัติ ผู้ที่เคยปฏิบัติ มาแล้ว ผู้ที่เคยต่อสู้กันมาแล้วอย่างโชกโชน ทั้งแพ้ทั้งชนะ ทั้งทุกข์ทรมานทุกด้านทุก ทาง เพราะการต่อสู้กับสิ่งเลวร้ายทั้งหลายเหล่านี้ ท่านได้ผ่านมาเสียจนซ้ำของ ล้มลุก คลุกกลานก็ไม่ทราบว่ก่ตลบก็พลิกก็ครั่งก็หนซึ่งเป็นบทเรียนทั้งนั้นที่ผ่านมาแล้ว แพ้สิ่ง ที่ต่ำในเบื้องต้นมีแต่แพ้อยู่เรื่อย ๆ อย่างนั้น หากความพอจะชนะบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ พอให้ ใจได้รับความสงบนี้ไม่ค่อยมี

ฉะนั้นจึงพูดกันติดปาก โดยไม่เห็นโทษแห่งสิ่งที่เป็นโทษซึ่งปรากฏอยู่ในจิตใจนั้น ว่า การทำสมาธิภาวนาจิตไม่รวมจิตไม่สงบ นั่งเท่าไรมันก็ไม่สงบอย่างนี้เป็นต้น มีอยู่ ทั่ว ๆ ไปในวงนักภาวนาไม่ว่าพระและฆราวาส แต่พอแย้มออกมาเท่านั้นถ้าเป็นผู้ที่เคย ผ่านเป็นผู้เคยปฏิบัติต่อจิตตภาวนา ที่เรียกว่าการต่อสู้กับข้าศึกเป็นชั้น ๆ ตอน ๆ รู้ไป แล้ว ผ่านไปแล้ว จะต้องทราบทันที ว่านี่คือพูดออกมาตามเรื่องความโง่ของตัวเองที่ไม่ ทันเล่ห์เหลี่ยมของกิเลสทั้งหมด ไม่ใช่เพราะอะไร

เพราะสติปัญญาของเรายังไม่มีกำลัง และยังไม่ทราบด้วยว่าสติเป็นอย่างไร ปัญญา เป็นอย่างไร จึงไม่อาจจะทราบว่สิ่งที่เป็นข้าศึกต่อความสงบนั้นคืออะไร จึงเหมาเอาทั้ง ตัวเลยว่าวันนี้จิตไม่สงบไม่ทราบเป็นยังไง นั่งภาวนาเท่าไรยิ่งยุ่งไปหมด อยู่เฉย ๆ ไม่ เห็นยุ่งเหมือนนั่งภาวนา พอนั่งภาวนาเข้าเท่านั้นเหมือนกับสร้างความยุ่งเหยิงวุ่นวาย ให้แก่ตัวเอง

ความจริงนี้ก็มิแ่อันหนึ่งถ้าเราใช้ความพิจารณาก็พอทราบได้ ขณะที่เราไม่ได้นั่ง ภาวนาเราว่าเราไม่ยุ่ง มันมันยุ่งเสียจนไม่มีสติสดังพอที่จะจับยึดเอาแงใดตอนใดของสิ่ง

ที่มาทำลายตนเองให้เกิดความวุ่นวาย เกินกว่าสติปัญญาของเราจะทราบได้ จึงไม่ทราบได้ว่าวุ่นมากน้อยเพียงไร ยิ่งมากน้อยเพียงไรในขณะที่อยู่ธรรมดา แต่พอเริ่มทำสมาธิภาวนา เพราะเป็นกาลที่เริ่มตั้งใจเริ่มระมัดระวังจิต ก็ได้ทราบว่าจิตมันวุ่น เพราะแต่ก่อนไม่ได้สนใจไม่ได้จดจ่อก็ไม่ทราบ นี่มันมีเงื่อนไขที่จะให้ทราบกันอยู่ในวงความเพียร แม้สติจะมีน้อยก็ยังพอทราบได้ว่า จิตนี้วุ่นวายและวุ่นวายยิ่งกว่าเวลาธรรมดาเสียอีก เวลาธรรมดาก็คนไม่มีสติ เหมือนอย่างคนไข้ที่หมดสติภายในตัวแล้ว จะไปรู้ทุกขเวทนาได้ยังไง มีแต่ละเมอเพื่อฝันไปต่าง ๆ นานา ทุกขเวทนาหนักเบาเล็กน้อยเพียงไร ไม่มีสติรับทราบได้เลย ไม่เป็นตัวของตัวเองตลอดจนกระทั่งสิ้นลมหายใจเปล่า ๆ จิตที่ไม่มีธรรมเข้าเป็นเครื่องวัดเครื่องตวง มีสติธรรม ปัญญาธรรมเป็นต้น วัดตวงดูความฟุ้งซ่านวุ่นวายของตนเองในเวลาปกติธรรมดา และเวลาทำสมาธิภาวนา เราก็ไม่มีทางรู้ได้เช่นเดียวกับคนไข้หนักไม่มีสติอยู่กับตัวนั่นแล นี่ขั้นเริ่มแรกเป็นอย่างนั้น

แต่พอได้พยายามตั้ง พยายามต่อสู้อย่างเต็มที่ พยายามหักห้ามความคิดความปรุง ซึ่งผลักดันออกมาจากเจ้าอำนาจ คือ **อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา** นี่ละสังขารประเภทนี้แหละร้อยทั้งร้อยออกมาจากอวิชชาทั้งนั้น ท่านจึงว่า **อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา** สังขารประเภทนี้เป็นสังขารสมุทัยที่ออกมาจากตัวสมุทัยแท้ คือเป็นเครื่องมือของสมุทัยได้แก่อวิชชา พอแสดงออกมาเป็นความคิดความปรุง ก็เป็นลวดลายของกิเลสไปเสียทั้งนั้น ไม่ว่าจะได้ยินได้เห็นได้ฟังสิ่งใด ได้เห็นได้ยินได้ฟังได้สัมผัสลงไปเพื่อเรื่องของสมุทัยนี้ทั้งหมด แล้วเราจะหาความสงบร่มเย็นมาจากไหน เมื่อความกระเพื่อมออกมามันเป็นเรื่องของกิเลสทำงานเสียทั้งหมด ไม่ใช่เรื่องของธรรมทำงานเลย จะเห็นผลได้อย่างไร นี่ตอนหนึ่ง

ตอนต่อสู้อันระงับไม่ให้คิดในเรื่องที่เคยคิดเคยปรุงตามธรรมดาปกติของจิต ให้คิดด้วยความตั้งใจ ให้คิดด้วยความเป็นธรรม เช่น ท่านสั่งท่านสอนให้นำคำบริกรรมบทใดก็ตามที่เหมาะสมกับจริตของตนและถนัดกับใจเข้ามาบริกรรม การบริกรรมนั้นก็คือความคิดความปรุงประเภทหนึ่ง แต่ความคิดความปรุงประเภทนี้ท่านเรียกว่ามรรค เพราะธรรมเป็นผู้บงการให้คิดให้ปรุง บังคับจิตที่จะคิดนอกกลุ่มนอกทางไปตามเรื่องของสมุทัย ให้กลายเป็นความคิดเป็นมรรคเพื่อความสงบใจ เช่น พุทฺโธ ๆ หรือการกำหนดจดจ่ออยู่กับลมหายใจที่ผ่านเข้าผ่านออก ด้วยความมีสติ นี่ก็เป็นกรหักห้ามความคิดที่เคยเดินไป

ตามแนววิถีจักรวาลวน ให้เดินตามทางของธรรมที่เรียกว่ามรรค คำว่าสังขารจึงแยกกัน
ได้ดังนี้

สังขารฝ่ายสมุทัยนั้นคิดขึ้นมาโดยลำพังตนเองเป็นอัตโนมัติ เพราะอำนาจของอริชชา
เป็นผู้มีกำลังกล้าสั่งงานออกมา สังขารที่คิดขึ้นด้วยความเป็นธรรม ได้แก่ความคิด
ความปรุง เปลี่ยนจากความคิดที่เป็นสมุทัยให้มาเป็นความคิดในทางธรรม เช่น พุทโธ ๆ
หรือธรรมบทใดก็ตาม มีความรู้กำกับอยู่กับคำบริกรรมนั้น สติกำกับอยู่กับนั้น รู้สัมผัส
สัมพันธ์กันอยู่กับคำบริกรรมนั้น นี้เรียกว่าสังขารเหมือนกัน แต่เป็นสังขารของฝ่ายมรรค
เป็นผู้พาให้ทำงาน สติเป็นผู้ควบคุมความคิดความปรุงอันนี้

อย่างน้อยให้มีสติก่อน ปัญญาค่อยพูดกันทีหลัง เมื่อได้ใช้ความพยายามอยู่อย่างนี้
เรื่อย ๆ ความคิดความปรุงที่เป็นฝ่ายสมุทัย ก็ไม่มีทางที่จะแสดงตัวออกมาได้ เพราะจิต
นี้ถูกบังคับให้ทำงานในด้านของธรรมะ ไม่ได้ถูกบังคับให้ทำงานในด้านสมุทัยเหมือน
ปกติธรรมดาที่เคยคิดเคยทำงานอยู่แล้ว ด้วยอำนาจของอริชชาเป็นต้นเหตุ จิตยอมได้
รับความสงบ นี้ละขณะกันที่ตรงนี้

ถ้ามันจะปรุงจะแต่งออกไป ก็ขยับความคิดความปรุงที่เป็นด้านอรรถธรรมคือคำ
บริกรรมนั้น ให้ถึยบเข้าไป จนไม่มีช่องทางความคิดฝ่ายต่ำที่จะแทรกเข้ามา และมาจุด
ลากจิตออกไปสู่สภาพแห่งความคิดปรุงออกมานั้น ให้หลงเชื่อให้หลงเพลินไปตามความ
คิดนั้น ๆ ความปรุงนั้น ๆ จิตก็สงบตัวได้ เมื่อจิตสงบตัวได้เรื่องความสุขเมื่อไม่มีอะไร
กวนแล้ว ทำไมจะไม่สงบไม่เย็น

เท่าที่จิตหาความสงบหาความเย็นหาความสบายไม่ได้ ก็เพราะถูกผูกมัดก่อกวนอยู่โดย
หลักธรรมชาติของมัน ด้วยอำนาจของสมุทัยพาให้เป็นไปโดยอัตโนมัตินั่นเอง

การฝึกจิตจึงเป็นเรื่องลำบาก เพราะข้าศึกที่มีอยู่ภายในที่คอยกีดคอยกัน คอยทำลาย
ธรรมนั้นมีอยู่มากเกินกว่าที่จะคิดจะคาดจะหมาย นอกจากจะกลายเป็นเครื่องมือ
ของมันอยู่ทุกระยะเวลาที่คิดที่ปรุงเท่านั้น สำหรับผู้ที่ยังไม่มีสติปัญญาพอจะต่อสู้มันได้
ต้องยอมรับเป็นทาสของมันไปก่อน ทีนี้เมื่อพยายามทำด้วยความตั้งอกตั้งใจ มีวันหนึ่ง
จนได้ที่จะเห็นได้อย่างชัด ๆ ว่าจิตนี้ได้สงบตัวลงไป จนกระทั่งขาดหมดจากทุกสิ่งทุก

อย่างความปรุ่ความแต่ง แม้ที่สุดกับซันท์ก็เห็นได้ชัดว่าไม่สืบต่อกันเลย เหลือแต่ความ
รู้ลึ้น ๆ

คำว่าไม่สืบต่อกันเลยในขณะนั้น ได้แกซันท์ก็สงบตัว จิตก็สงบตัว ไม่เกี่ยวข้องพั่วพันกัน
นี่หมายถึงซันสมาธิเท่านั้น ไม่ได้หมายถึงซันวิมุติหลุดพ้น คำว่าขาดจากกันนั้นเป็นช
ณิกะ ชั่วขณะ ก็เห็นได้ชัด เพราะอำนาจแห่งการฝึกฝน อำนาจแห่งการต่อสู้ อำนาจ
แห่งการตัดพันสิ่งที่เกี่ยวข้องจะทำให้เกิดความยุ่งเหยิงวุ่นวาย ขาดออกไปโดยลำดับ ๆ
ด้วยวิริยธรรมของเรา กำกับหรือแนบสนิทอยู่กับคำบริกรรม หรือกับอานาปานสติ
เป็นต้น

นี่ละการฝึกฝนจิตที่ว่ายาก ไม่ใช่อะไรพาให้ยากให้ฟังให้ถึงใจ ที่พาให้ลำบากในการ
ประกอบความเพียร ไม่ว่าจะเป็อิริยาบถนั่ง อิริยาบถเดิน อิริยาบถยืน อิริยาบถนอน
เพื่อความเพียร ไม่ใช่นอนเพื่อหลับ มันเป็นการต่อสู้กับสิ่งที่เคยมีอำนาจครอบหัวใจมา
นานทั้งนั้น แล้วจะไม่ยากไม่ลำบากได้อย่างไร ต้องยากต้องลำบาก การยากการลำบาก
ในความพากเพียร ที่จะแก้ที่จะถอดถอนตนเองให้หลุดพ้น สิ่งที่เป็นทุกข์ให้ทรมานอัน
หาประมาณไม่ได้ ไม่มีต้นสายปลายเหตุอันใดนั้นยังมีน้ำหนั ความทุกข์ประเภทนั้นยังมี
น้ำหนัก ยิ่งร้ายยิ่งกว่าความทุกข์เพราะการประกอบความเพียรเพื่อถอนสิ่งเหล่านั้น
เป็นไหน ๆ

ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่ควรจะไปคิดเห็นการประกอบความเพียรว่าเป็นความลำบากลำบาก
แล้วทำถอยถอยใจ อันเป็นเรื่องของฝ่ายต่ำแทรกเข้ามาเกลี้ยกล่อมจิตใจให้ลดละความ
พากเพียร แล้วกลับไปเป็นบริวารของมันอย่างสนิทที่เจ้าตัวไม่รู้ นี่ละความแหลมคมของ
สิ่งต่ำ ความละเอียดลออของสิ่งต่ำ ความเกลี้ยกล่อมของฝ่ายต่ำ มันเกลี้ยกล่อมจิตอยู่
ตลอดเวลา จึงต้องอาศัยความระมัดระวัง อาศัยสติปัญญา มีท่าทางแห่งการต่อสู้อยู่
เสมอไม่ว่าอิริยาบถใด นี่คืผู้ที่รู้ถอนตนออกจากทุกข์ให้เห็นประจักษ์ใจ ต้อง
ดำเนินด้วยวิธีการอย่างนี้ทั้งนั้น

ไม่ว่าปัจจุบันนี้ไม่ว่าสมัยใด ครั้งพุทธกาล ก็เลสทุกประเภทต้องเหนียวแน่นมั่นคง เคย
เป็นเจ้าอำนาจครอบหัวใจของสัตว์โลกมานาน จึงต้องต่อสู้กันด้วยความยากความ

ลำบากลำบากเรื่อยมา ไม่ใช่จะลำบากเฉพาะครั้งนี้สบายมาแต่ครั้งโน้น ไม่ต้องประกอบ ความเพียรยากลำบากอันใดเลย กิเลสก็ขาดไปหลุดไป ๆ หากเป็นอย่างนั้นแล้วสัตว์ทั้ง โลกก็กลายเป็นผู้วิเศษวิโสหลุดพ้นจากทุกข์ไปหมด ไม่มีใครที่จะยอมนอนจมอยู่ในทุกข์ ซึ่งเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา เพราะอำนาจของกิเลสเหยียบย่ำทำลาย พาให้แสดงผลออก มานี้เลย นี่เป็นหลักใหญ่

เพราะฉะนั้นการประกอบความเพียรทุกประการ จึงให้ระมัดระวังสิ่งที่จะคอยแทรกมา เป็นเจ้าตัวการ มาเป็นเจ้าของแบบจอมปลอมที่เราไม่รู้ ทุกกระยะอย่าได้เผลอตัว มัน แทรกอยู่ทุกกระยะ เหตุใดเราจึงจะทราบได้ จะทราบได้ด้วยความพยายามในทางความ เพียร ทางสติ ทางปัญญาของเราที่จนได้ และค่อยทราบไปโดยลำดับไม่สงสัย

วันไหนจิตใจผาดโผนให้ทราบว่าวันนั้นแหละ เป็นวันที่กิเลสทำทลายธรรมะอย่างยิ่ง เป็น เวลาที่กิเลสเหยียบย่ำทำลายจิตใจของเราซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าอย่างยิ่ง เราจะปล่อย ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายจิตใจซึ่งเป็นของมีค่าอย่างยิ่งของเรา ทั้ง ๆ ที่เราก็มุ่งที่จะให้ ธรรมครองใจอยู่แล้วนั้น ให้ขาดลอบไปตามกิเลสเสียทั้งสิ้นนั้น สมควรกับความมุ่ม หมายกับเจตนาของเราแม้ชนิดหนึ่งบ้างไหม เราต้องตั้งปัญหาถามตนเสมอ

การรบกวนการรบกวนที่เต็มไปด้วยสิ่งจอมปลอมทั้งหลายอยู่ในใจนี้ จึงเป็น สิ่งที่ฝึกสิ่งที่ทรามยาก หนักหน่วง แต่ไม่หนักยิ่งกว่าการนอนจมอยู่กับกิเลส กิเลส สร้างกองทุกข์เหยียบย่ำทำลายเรื่อยมาทุกภพทุกชาติ อันนั้นหนักมากยิ่งกว่านี้ และ หนักไม่มีต้นไม่มีปลาย ไม่มีกาลสถานที่ว่าจะหลุดพ้นไปได้เมื่อใด แต่ความทุกข์ความ ลำบากเพราะการประกอบความพากเพียรนี้ นั่น แม้จะยากลำบากขนาดไหนก็มีวันที่จะ ผ่านพ้นทุกข์เพราะความเพียร ทุกข์เพราะอำนาจของกิเลสเหยียบย่ำทำลายนี้ไปได้โดย ลำดับ จนกระทั่งหมดทุกข์ทางใจไม่มีเหลือเลย เพราะกิเลสซึ่งเป็นผู้สร้างทุกข์ภายในใจ นั้นได้สิ้นซากลงไปแล้ว หากจะมีทุกข์เหมือนโลกทั่ว ๆ ไปอันปฏิเสธไม่ได้ก็มีเพียงทุกข์ ในขั้นนี้ ใคร ๆ ก็มีได้ แต่ไม่สามารถที่จะเข้าเหยียบย่ำทำลายจิตใจ ไม่สามารถที่จะประ สับประสาน เป็นหอกเป็นหลาวทิ่มแทงหัวใจได้เหมือนอย่างแต่ก่อน เลยกกลายเป็นเรื่อง สัจธรรมไปหมด

ร่างกายมีความเจ็บปวดแสบร้อน เจ็บท้องปวดศีรษะขึ้นที่ตรงไหน วิถีการตรงไหน ใจก็รับทราบเองโดยหลักธรรมชาติ ไม่ซึมซาบไม่ไปเกี่ยวข้องพัวพัน เป็นปกติจิตในหลักธรรมชาติที่บริสุทธิ์แล้ว นี่ละที่ว่าพระชีณาสพท่าน ท่านเสวยวิบากขันธุ์ท่านไม่ได้เสวยแบบซึมซาบ เพียงยอมรับทราบกันว่าขันธุ์นี้มีทุกข์ แต่ท่านก็ทราบโดยหลักธรรมชาติอย่างชัดเจนอีกเหมือนกันว่า คำว่าขันธุ์มีทุกข์ก็สักแต่ว่ามี ตัวขันธุ์เองก็ไม่มี ความหมายในตัวเอง

เช่น ร่างกายเป็นทุกข์ เมื่อกำหนดดูความทุกข์ในร่างกาย หรือกำหนดดูกายที่ว่าเป็นทุกข์นั้น กายก็ไม่ทราบว่าเป็นทุกข์ ทุกข์ที่แสดงอยู่ในร่างกายเวลานั้น ในขันธุ์เวลานั้นก็ไม่ทราบว่าเป็นผู้แสดงทุกข์ให้แก่ร่างกายส่วนหนึ่งส่วนใด เป็นแต่เพียงว่าแสดงอยู่ตามความจริงของตน ๆ เท่านั้น จิตก็ไม่ไปลูกลี้ลุกลน ไม่ไปชนทุกข์จากสิ่งเหล่านั้น มาเป็นตนเป็นของตน เป็นเราเป็นของเราให้หนักหน่วงถ่วงจิตใจลงไป เป็นจิตบริสุทธิ์โดยหลักธรรมชาติ เรียกว่าต่างอันต่างจริงอยู่เท่านั้น มีความรับผิดชอบกันไปตามกาล พอถึงอวสานแห่งสมมุติที่จะสลายตัวลงไปสู่ความจริงของเขาก็ปล่อยตามสภาพของมันหมดความรับผิดชอบในขณะนั้น จิตที่ไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวอยู่โดยหลักธรรมชาติของตนแล้ว ก็ไม่มีปัญหาอะไร

นั่นแหละที่โลกทั้งหลายหรือพวกเราเข้าใจว่าท่านเสวยทุกข์ ท่านไม่ได้เสวย พระพุทธเจ้า พระสาวกไม่เสวยทุกข์เวทนา ยกตัวอย่างเช่นพระพุทธเจ้าจะเสด็จไปปรินิพพานเมืองกุสินารา เมื่อเสด็จไปถึงระหว่างทางทรงกระหายน้ำและอ่อนเพลียในธาตุในขันธุ์ ความกระหายน้ำนั้นก็คือความบกพร่องความต้องการของขันธุ์ ว่าต้องการน้ำมาเยียวยา

ความอ่อนเพลียก็คือเรื่องของเวทนาในขันธุ์ หากพักผ่อนบ้างแล้วก็จะเป็นการบรรเทากันไป พระองค์จึงตรัสสั่ง**พระอานนท์**ให้ไปตักน้ำมาให้ดื่ม **อานนท์** เรากระหายน้ำ คำว่าเราในสถานที่นี้ ก็หมายถึงว่า ขันธุ์ที่เรารับผิดชอบต่ออยู่นี้มันต้องการน้ำ ขันธุ์ที่เรารับผิดชอบต่ออยู่เวลานี้มันต้องการพักผ่อน ต้องการความสนับสนุนพอบรรเทาความอ่อนเพลียนี้ด้วยการพักผ่อน ความหมายอย่างแท้จริงเป็นอย่างนั้น

ไม่ได้หมายถึงว่า **อานนท์** ตักน้ำมาให้เราดื่ม เราหิวเรากระหายเราเสวยทุกขเวทนา ที่เกิดขึ้นจากการกระหายน้ำ เราเสวยทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นจากการอ่อนเพลียของขันธุ์ ไม่ได้หมายอย่างนั้น นั่นเป็นเรื่องของชาวโลกที่มีกิเลสซึ่งไม่เคยทราบความจริง ระหว่างขันธุ์กับจิตของผู้บริสุทธ์ว่าเป็นอย่างไร จึงต้องเหมาเอาทั้งหมดว่าพระพุทธรเจ้าก็ทรงเสวยทุกข์ ไม่ทรงเสวยทุกข์ท่านจะรับสั่งทำไมอย่างนั้น อย่างนี้พูดออกมาได้เพราะความเข้าใจของตัวเอง ไม่ใช่เป็นความจริงของธรรมที่เกิดขึ้นจากจิตแท้ ๆ แยกกันให้เห็นได้อย่างชัดเจน

ผู้รู้จริงเห็นจริงในเรื่องเหล่านี้ประจักษ์ใจทั้งขันธุ์ทั้งจิตโดยสมบูรณ์แล้ว จะไม่มีคำพูดเช่นนี้ขึ้นมาและจะไม่พูดอย่างนี้ด้วย เพราะไม่ถูกกับความจริง นั่นละท่านว่าถึงขันธุ์นี้เป็นพื้นเป็นไฟ ใจอยู่ในท่ามกลางแห่งขันธุ์ ใจก็เป็นความบริสุทธ์มิได้เป็นพื้นเป็นไฟไปกับธาตุกับขันธุ์นี้เลย เป็นเพียงรับผิดชอบซึ่งกันและกันอยู่เท่านั้น

อาการของท่านผู้บริสุทธ์กับอาการของสามัญชนทั่วไปที่แสดงเหมือน ๆ กันในทางกิริยาก็มี เป็นแต่เพียงว่าจิตใจมันต่างกัน เช่น เดินไปลื่นจะหกล้ม ท่านจะพยายามช่วยตัวเองจนกระทั่งสุดความสามารถ ไม่พอหกล้มก็ไม่ยอมให้หกล้ม จนสุดวิสัยถึงจะยอมหกล้มลงไป นี่เป็นสัญญาตญาณแห่งความรับผิดชอบต่อจิตที่มีต่อขันธุ์ต่างหากไม่ใช่ความกลัวตาย ไม่ใช่ความตกอกตกใจสะทกสะท้านกลัวล้มกลัวเจ็บ ท่านไม่มีอย่างนั้น หากเป็นสัญญาตญาณที่รับผิดชอบต่อ กิริยาจึงแสดงเหมือนกัน

หรือเดินไปตามทางมองเห็นรากไม้คล้ายกันกับงู กำลังจะเหยียบย่างลงไปตรงนั้น พอมองเห็นนั้นเข้าใจว่าเป็นงูท่านจะโดดทันที โดดจากจุดที่จะเหยียบตรงนั้นไปที่อื่นทันที นี่ก็เป็นกิริยาอันหนึ่ง แต่จิตใจมิได้สะทกสะท้าน ไม่ได้กลัวเหมือนอย่างสามัญชนทั้งหลายกลัวจนตัวสั่น จิตใจวูบวาบเป็นพื้นเป็นไฟเหมือนกับใจทั้งดวงนี้จะถล่มล่มจมไปในขณะนั้นด้วยความกลัว กิริยาที่แสดงนั้นเหมือนกันแต่ใจท่านไม่ได้เป็นอย่างนั้น อันนี้เหมือนกันไม่ว่าปุถุชนคนสามัญเราธรรมดาไม่ว่าพระอรหันต์ กิริยาอันนี้เหมือนกัน ที่ต่างกันก็เพียงใจเท่านั้น ท่านไม่สะทกสะท้าน หากเป็นธรรมชาติแห่งความรับผิดชอบต่อเรียกว่าสัญญาตญาณเป็นอย่างนั้น

การหัวเราะนี้เหมือนกันก็เป็นกิริยา ไม่หยิ่งไปถึงจิต ไม่ทำจิตให้โตนเอนไปตาม หรือไม่ ยิ้มแย้มแจ่มใสให้เศร้าหมองไปตามกิริยาอย่างนั้นเลย นี่คือการผัดกัน สิ่งเหล่านี้จะ ทราบได้จากวงปฏิบัติ เฉพาะอย่างยิ่งทราบได้จากผู้ปฏิบัติต่อจิตใจของตนเอง ชั่วระชักร ุพออกไปโดยลำดับ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับใจจะค่อยเปลี่ยนแปลงตัวเองไปเรื่อย ๆ อากาของ จิตก็จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ จากฝ่ายต่ำกลายเป็นฝ่ายสูง จากชั่วกลายเป็นฝ่ายดี จากความฟุ้งซ่านวุ่นวายกลายเป็นความสงบเย็นใจ จากความสงบเย็นใจกลายเป็น ความผ่อนคลาย และกลายเป็นความเฉลียวฉลาดโดยอุบายทางปัญญาไปเรื่อย ๆ

สิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่กับใจก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ อากาของใจที่เป็นไปเพื่อความแยบคายใน ทางที่ดีที่เรียกว่ามรรค ก็มีความละเอียดลออเข้าไป เช่น สติก็รู้ได้เร็ว ปัญญาที่พลิก แผลงเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวให้ทันกับเหตุการณ์ได้เร็ว และรวดเร็วเป็นลำดับ ๆ จนสุด ท้ายก็เรียกว่ามหาสติมหาปัญญาได้อย่างเต็มปากหรือประจักษ์ใจไม่สงสัย

นี่เกิดขึ้นจากการฝึกฝนอบรมลุ่มลึกคลุกคลาน มาจากความลุ่มลึกคลุกคลานนั้นแหละ จนจะมีถึงขั้นนี้ถ้าพูดถึงเรื่องกองทุกข์เพราะการประกอบความเพียร มันเป็นด้านวัตถุ แล้วเราจะเอาไว้ที่ไหนมันก็เต็มความทุกข์อันนี้ ความทุกข์เพราะการประกอบความ เพียร เพราะการต่อสู้กับสิ่งเลวร้ายทั้งหลายภายในจิตใจ หากไม่ใช่วัตถุพอทุกข์เกิดขึ้น มันก็มีการดับไป ทุกข์มากทุกข์น้อยเพียงไรมันก็มีการเกิดแล้วดับไปเช่นเดียวกันจึงไม่ ปรากฏ

แต่ทุกข์ทางความเพียรที่ประกอบมาโดยลำดับจนถึงขั้นที่กล่าวว่ามีมุตติหลุดพ้น เพราะ อำนาจแห่งความเพียรซึ่งเต็มไปด้วยทุกข์ด้วยกันนั้น ทุกข์เหล่านี้เราจะไปเทียบกับกับ ทุกข์ที่กิเลสพาสร้างขึ้นมาในภพน้อยภพใหญ่ เป็นวัฏจักรวัฏวน หมุนไปเวียนมาของจิต ดวงเดียวของบุคคลคนเดียวนี้ เทียบกันไม่ได้เลย ถ้าจะเทียบก็เหมือนอย่างทุกข์ที่เกิด ขึ้นจากการประกอบความพากเพียรของเรานี้ เท่ากันกับถ้าเราจะเทียบเป็นวัตถุก็เท่ากับ มะพร้าวลูกหนึ่งเท่านั้น

ถ้าเทียบถึงกองทุกข์ที่กิเลสสร้างมามากน้อยนั้นเทียบกับแผ่นดินทั้งแผ่นดินใหญ่ขนาด ไหน เราจะเอาทางไหน เราจะยอมรับทุกข์ทางไหนหนักเบาต่างกัน ทุกข์ที่แบกหมดทั้ง

แผ่นดินนี้กับทุกซ์ที่เราแบกในขณะประกอบความเพียรเท่ามะพร้าวลูกหนึ่งนั้น อันไหนจะหนักมากกว่ากัน ทุกซ์เพราะกิเลสสร้างให้เราได้รับได้แบกได้หามนี้ หนักเท่าแผ่นดินทั้งแผ่นดินนี้ อันไหนหนักกว่ากัน

เราต้องคิดต้องยกย่อนเทียบเหตุเทียบผล เพื่อหาทางออกแก่ตนเองด้วยสติปัญญา สมกับธรรมของพระพุทธเจ้าสอนให้คนฉลาด กิเลสสอนให้คนโง่ สอนให้คนลุ่มจม ธรรมะนี้สอนให้คนฉลาด สอนให้คนปลดเปลื้องตนออกจากอำนาจของกิเลสซึ่งพาให้ลุ่มจมนั้นโดยลำดับ ๆ เราจะเอาทางไหนเราเป็นนักธรรมะต้องใช้อุบายวิธีสติปัญญาเทียบเคียงเหตุผลเพื่อหาทางออกเสมอ จึงชื่อว่าเรามาปฏิบัติธรรมเพื่อความฉลาด จะแก้กิเลสได้โดยลำดับ

ความไม่ฉลาดแก้กิเลสไม่ได้ เพราะความไม่ฉลาดเป็นเรื่องของกิเลสอยู่แล้วที่สอนคนให้โง่ ตัวกิเลสจริง ๆ ไม่ได้โง่ ฉลาดยิ่งกว่าสิ่งใดในโลก แล้วธรรมของพระพุทธเจ้าจริง ๆ ก็ฉลาดเหนือกิเลส ไม่ฉลาดเหนือกิเลสปราบกิเลสไม่อยู่ ฆ่ากิเลสไม่ตาย นี่พระพุทธเจ้าที่พระองค์เคยฆ่ากิเลสให้พินาศฉิบหายมาแล้วเพราะธรรม มีสติปัญญาธรรมเป็นต้น สวาททั้งหลายที่ได้หลุดพ้นจากทุกซ์มามีจำนวนมากเท่าไร พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์นั้นมีสาวกมากน้อยเพียงไร ประมวลมาแล้วจะมีมากเท่าไร ล้วนแล้วตั้งแต่เป็นผู้ฆ่ากิเลสให้ฉิบหายลุ่มจมนลงไปจากจิตใจด้วยอำนาจแห่งธรรมทั้งนั้น เอามาเทียบเคียง

เราเป็นนักปฏิบัติเพื่อตามรอยพระบาทที่พระองค์ทรงดำเนินไปแล้วอย่างไร อันเป็นมหาสิริมงคลอย่างยิ่งแก่พระองค์และชาวโลกทั้งหลายท่านดำเนินอย่างไร เราอย่าไปคิดเพียงแค่ว่าสุขเอาเผากินเท่านั้น อันเป็นเรื่องของกิเลสเข้าสวมรอยไม่รู้สึกรู้ตัว นั่งถ้ามันจะโง่งงก็ให้เปลี่ยนอิริยาบถพีนกัน กิเลสมีอยู่ภายในใจต้องได้พีนใจ การคล้อยตามความต้องการนั้นคือคล้อยตามกิเลส ยอมรับอุบายวิธีการของกิเลสโดยไม่รู้สึกรู้ตัว มันผลอด้วยวิธีใด ตั้งใจอยู่แท้ ๆ นั่งภาวนาทำไม้มันผลอได้ มันจะผลอไปไหน สติเรามีอยู่เราไม่ใช่คนบ้า ตั้งสติให้ติดต่อกันอยู่กับปัจจุบันธรรม

ระวังอวิชชามันจะผลักดันความคิดความปรุงวาดภาพโน้มนภาพนี้ขึ้นมาในท่ามกลางแห่งการภาวนาของเรา แล้วติดไปตามร่องรอยหรือร่องแหของมันเป็นภาพนั้นภาพนี้ ภาพ

อดีตอนาคต ภาพหญิงภาพชาย ภาพความรื่นเริงบันเทิง ภาพความเศร้าโศกเสียใจ
ระวังให้ตีนี้เป็นภาพของอวิชชาหลอกทั้งนั้นในวงความเพียร อย่าเสียตายภาพเหล่านี้
อย่าเสียตายความปรุ้งเหล่านี้ เราเคยปรุ้งเคยแต่งมามากแล้วด้วยอำนาจของฝ่ายต่ำที่
มันกดขี่จิตใจเราพาให้ปรุ้ง

คราวนี้เราจะรักษาจิตใจด้วยอำนาจแห่งธรรมไม่เสียตายความคิดความปรุ้งใด ๆ โลกนี้
เหมือนไม่มี มีแต่ความรู้กับธรรมที่สัมผัสกันอยู่เท่านั้น ถ้าผู้บริกรรมภาวนาก็ให้รู้อยู่กับ
คำบริกรรม ไม่คาดไม่หมายถึงเรื่องผลว่าจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงไร ได้ธรรมะขั้นต่ำขั้น
สูงเพียงไร วิมุติหลุดพ้นไปอย่างไร อย่าคิดให้เสียเวล่ำเวลา ยิ่งกว่าความจดจ่อต่อเนื่อง
กับงานของเราในวงปัจจุบันด้วยสตินั้นแหละถูกต้อง เป็นจุดที่จะได้ชัยชนะ เป็นจุดที่จะ
ได้รับความผาสุกเย็นใจในการประกอบความพากเพียรแท้

พระพุทธเจ้าท่านก็เป็นผู้แบกกิเลส อยู่ในอำนาจของกิเลส กิเลสบังคับบัญชามาด้วยกัน
ทั้งนั้น ทำไมท่านจึงสามารถทำได้ เรานี้บวชมาเป็นลูกศิษย์ตถาคตเพื่อจะดำเนินตาม
รอยพระบาท และตามรอยเท้าของครูบาอาจารย์ที่ท่านดำเนินไปเหตุใดจึงต้องมาคิด
เช่นนี้ แล้วคิดเช่นนี้เกิดผลเกิดประโยชน์อะไรแก่เรา นอกจากจะให้เกิดความท้อถอย
อ่อนแอเท่านั้นไม่มีอย่างอื่น แล้วจะทำยังไงมันพลิกของมัน ฝ่ายมรรคมันพลิกของมัน
เอาจนได้ นี่ละหมายถึงชั้นลำบาก ในชั้นเริ่มแรกนี้มีอย่างนี้ ส่วนมากเป็นอย่างนี้ในวง
ปฏิบัติ

เวลาท่านประกอบความพากเพียรอยู่ท่านทุกข์ยากลำบากขนาดไหน เช่น ครูบา
อาจารย์ผู้ปรากฏชื่อลือนาม เท่าที่ได้เคยสัมผัสสัมพันธ์สัมผัสภาษณ์กับท่านแล้ว ไม่ว่าจะคำ
ไหนอยากจะพูดว่าเป็นเสียงเดียวกันหมด นี่ก็คือว่าในชั้นที่มันทุกข์ทรมาน ในชั้นที่ยาก
ลำบาก เพราะไม่รู้หน้าที่การงานของตน ไม่รู้วิธีทำ กิเลสมันแยบคายกว่า จึงต้องแพ้เอา
ๆ หลุดลွ่ยไปเรื่อยล้มระเนระนาด

ตั้งแต่นักปฏิบัติความพากเพียรในชั้นเริ่มแรก ถูกกิเลสเหยียบย่ำทำลายตกเวทีแห่ง
ความเพียรไปด้วยกันทั้งนั้นแหละ แต่เมื่อใช้ความพยายามไม่หยุดไม่ถอย เอาจริงเอาจัง
อยู่เสมอก็มีลูกได้ตั้งได้ จิตไม่เคยสงบก็สงบได้ เอ้า พอจิตสงบได้เห็นแล้วที่นี้ผล

ประจักษ์เป็นพยานขึ้นมาแล้ว ความเพียรก็มีขึ้นมาเอง เพิ่มขึ้นมาเอง ศรัทธาความเชื่อ
ในผลที่ปรากฏขึ้นภายในใจนี้หยั่งลงไปแล้ว นั่นละที่นี้เป็นเครื่องเสริมความเพียร ความ
อดความทนที่จะให้รู้ให้เห็นอย่างที่เคยรู้เคยเห็นและยิ่งกว่านี้ที่เคยเห็นแล้ว มันก็เพิ่มขึ้น
ๆ นั่นละเป็นเครื่องสนับสนุนละที่นี้

ถึงจิตจะวุ่นขนาดไหนก็ตาม ความไม่วุ่น ความสงบเย็นใจอย่างอัศจรรย์เราเคยได้เห็น
แล้ว เราจะเอาให้เห็นอย่างนั้นหรือละเอียดยิ่งกว่านั้น ไม่ถอย นั่นเพิ่มแล้ว นั่นละพอได้
เห็นผลเท่านั้นก็เพิ่มความเพียร วิริยะความเพียรก็เพิ่ม ขันติความอดความทนมาพร้อม
ๆ กัน ต่อไปก็จิตสงบได้ พอจิตสงบได้แล้วก็เห็นคุณค่าของศาสนาละที่นี้ ไม่เพียงแต่ว่า
เชื่ออย่างแบบสும்เดา ดีไม่ดีตำหนิศาสนาเสียด้วยซ้ำ เพราะกิเลสกับธรรมเป็นข้าศึกกัน
มันต้องตำหนิศาสนา ทั้ง ๆ ที่มันจะฆ่าตัวเองในขณะที่ตำหนินั้นแหละ กิเลสมันเคยฆ่า
คนมันต้องฆ่าเรา เราไม่รู้กลมายาของมัน

พอปรากฏผลขึ้นมาแล้วเชื่อหยั่งละที่นี้ หยั่งเชื่อในศาสนา เห็นละเอียดลออรู้ละเอียด
ลอบเข้าไปเพียงไรด้วยจิตตภาวนา ยิ่งซาบซึ้ง เรื่องความเพียรดังที่กล่าวเป็นต้นมา
พร้อม ๆ กัน จิตสงบแล้วเย็น เคยคิดวุ่นวายไปตามรูป ตามเสียงตามกลิ่น รส เครื่อง
สัมผัส อดีตที่เคยเกี่ยวข้องกับหมู่เพื่อนสังคมหญิงชายมามากน้อยเพียงไร มันหดตัวเข้า
มาหมดไม่ยุ่ง อยู่สบาย ๆ มีความสงบร่มเย็นเป็นเรือนอยู่ เป็นอาหารเครื่องเสวยของใจ

ใจย่อมไม่วุ่นวายเพราะใจมีอาหารเป็นเครื่องดื่มคือความสงบ นั้น จากนั้นได้โอกาสที่จะ
พิจารณาทางด้านปัญญา เข้า แยกเรื่องธาตุเรื่องขันธิไม่ว่าภายนอกภายในเป็นมรรคได้
ทั้งนั้น มองดูรูป-รูปไหนมันสวย มันสวยที่ตรงไหนรูปนั้นนะ เช่นว่ารูปหญิงมันสวยตรง
ไหน รูปชายมันสวยตรงไหน มันสวยตรงที่ความสำคัญมันหมายของกิเลสมันหลอกมัน
ฉาบทาบุรุษตาฟางให้ฝ้าไปหมด มองไม่เห็นตามความจริง เห็นแต่ตามความ
จอมปลอมของกิเลสทั้งนั้น

ผิวหนังบาง ๆ ก็ว่าเป็นของสวยของงาม เป็นของจีรังถาวร เพียงบาง ๆ เท่านั้น แล้วมัน
ครอบไปหมดในสิ่งปฏิกูลโสโครก อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ปาฐาผีดิบอยู่ในนั้นไม่มีเลย
หนังอันบาง ๆ นี้มันครอบไว้หมดเลย เป็นความสวยความงาม ความน่ารักใคร่ชอบใจ

นำกำหนดยินดี สร้างกิเลสตัณหา สร้างความวุ่นวาย สร้างความกังวล สร้างความห่วง
ใยอ้อยอิ่งไปได้หมด นั่นนะเห็นใหม่เรื่องของ **อวิชชาปัจจุยา** มันหลอก ตัวมันก็ปลอม
ภายในจิต แล้วมันก็หลอกจิตซึ่งยังไม่มีหลักมีเกณฑ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้หลงไปตาม
มันจนได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้ปัญญาพิจารณาแยกแยะ

เข้า มันติดรูปไปไหน มันว่าสวยว่างามว่าดีดีกว่าที่ตรงไหน นำมาคลี่คลายดูให้เห็นตาม
หลักความจริง เข้าแล้วเข้าเล่าเอาจนมันแหลกละเอียดหายสงสัย ย้อนเข้ามาดูภายในร่าง
กายของตนกับอันนั้นมันก็อันเดียวกันอย่างเดียวกัน ไม่มีอะไรผิดแปลกกันแม้แต่เนื้อ
เห็นได้อย่างชัดเจน แล้วมันจะยุ่งจะวุ่นไปกับอะไร ความวุ่นเป็นของดีแล้วหรือ ความ
ฟุ้งเพื่อเห่อเหิมวิ่งเต้นผ่นกระโดดอยู่ด้วยความคิดความปรุงตามอารมณ์ต่าง ๆ มันเป็น
ความสุขแล้วหรือ

เมื่อจิตใจได้รู้เห็นชัดตามสิ่งเหล่านั้นด้วยปัญญาที่คลี่คลายดูให้เห็นตามหลักความจริงนี้
แล้ว จิตจะหนีไปไหน มันก็ย้อนเข้ามาสู่ตัวเองเท่านั้นเอง ใ้โห อันนั้นก็หลอก อันนี้ก็
ลวง นี่เห็นไปชัดไป พิจารณาไปกว้างแคบขนาดไหนมันก็เหมือนกันหมดในโลกธาตุนี้
นั่นละที่นี่กลายเป็น**โลกวิทู**ขึ้นมาเรื่อยๆ แล้ว ค่อยแยกขึ้นมา ๆ เป็นโลกวิทูภายในตัว
ของเราฉันใดโลกธาตุนี้ก็ฉันนั้น **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** ภายในตัวของเราฉันใด ใน
โลกธาตุนี้ซึ่งเป็นเรื่องของสมมุติเป็น **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** แบบเดียวกันหมด ยิ่ง
ซ้ำของยิ่งซ้ำนิทานาถุ ยิ่งคล่องแคล่วว่องไวในการพินิจพิจารณา แล้วจะติดข้องอะไรที่
นี่ นั่นละสติปัญญาออกเดินเป็นอย่างนั้น

กิเลสเครื่องหลอกลวง ว่าอันนั้นสวยอันนี้งาม ว่านั่นเป็น **นิจัง** นี่เป็น **สุขัง** นั่นเป็น **อตุ**
ตา ค่อยลบลับเลื่อนลงไป ๆ จนหายซากไปที่นี้ รวมลงแล้วก็เป็น **อนตตา** ทั้งหมด **อนิจจัง**
ก็ดี **ทุกขัง** ก็ดี ส่วนมากมักจะรวมลง **อนตตา** ด้วยความถนัดใจของผู้พิจารณา ของนัก
ปฏิบัติทั้งหลาย ดังธรรมท่านกล่าวไว้ **สพเพ ธมฺมา อนตตา** ไม่ว่าจะป็นรูป เป็น
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่ว่าจะรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ เป็น **สพเพ**
ธมฺมา อนตตา ทั้งสิ้น สูดยอดแล้วลงไปตรงนั้น

นี่ละปัญญา เมื่อถึงขั้นออกพิจารณาแล้วกิเลสจะหมอบ ค่อยหมอบไป ๆ กำลังของกิเลสน้อยลง กำลังของธรรมคือ สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรเป็นหลักใหญ่ มีความหนาแน่นมั่นคง มีความฉลาดแหลมคมเข้าไปโดยลำดับ ๆ ตามต้อนไปหมด ตรงไหนติดพิจารณาทันที ๆ ไม่มีคำว่ารอเวลาล่าเวลา มีแต่จ่อเข้าไป ๆ เผลอเข้าไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งไม่มีอิริยาบถ มีแต่เวลาที่รบอยู่เท่านั้น มีแต่เวลาต่อสู้ไม่มีคำว่าถอย นอกจากพักผ่อนนอนหลับร่างกายชั่วคราวเวลาเท่านั้น ตอนนี่เพลิน เรื่องคำว่าทุกข์ยากลำบากในการประกอบความเพียรหายไปหมด

ที่เราเคยทำมาแบบล้มลุกคลุกคลาน ทั้งซี้เกียจซี้คร้านอ่อนแอทุกสิ่งทุกอย่าง เต็มไปด้วยของสกปรกเหลวไหลไม่เป็นท่าภายในตัวนั้นหายไปหมด มีแต่ความอยากรู้ อยากเห็นอยากหลุดอยากพ้นประจักษ์ใจ ๆ โดยลำดับ

เห็นอะไรด้วยปัญญามันซึ่งจริง ๆ นี่ ไม่ซึ่งปล่อยได้ยังไง นั่นจึงว่าเห็นจริงไม่ใช่เห็นปลอม เห็นปลอมหลอกไปเรื่อย หลงไปเรื่อย เพลินไปเรื่อย โศกเศร้าไปเรื่อย ทุกข์ไปเรื่อย นั่นคือความเห็นอย่างจอมปลอม ตามหลักของกิเลสที่มันเสี้ยมสอน เห็นตามหลักของธรรมมันกลับตาลปัตรกัน แก้กันด้วยหลักความจริงแล้วปล่อยไปเรื่อย ไม่ต้องบอกคำว่าปล่อย เมื่อซึ่งถึงใจแล้วปล่อยได้ทุกสิ่งทุกอย่างจนไม่มีอะไรเหลือ

นี่ปัญญา เมื่อถึงขั้นเพลินแล้วเพลินจริง ๆ หลับตื่นลืมตาเพลินอยู่ตลอด ได้กินไม่ได้กิน ได้นอนไม่ได้นอนไม่สนใจ นอกจากการสู้รบกันให้ได้ชัยชนะเป็นพัก ๆ ๆ สุดท้ายกิเลสหมอบ แต่ก่อนกิเลสเพ่นพ่านเหยียบแต่หัวเรานั้นแหละ เหยียบย่ำทำลายให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก นี่ถ้าหากว่าเป็นธรรมดาเหมือนคนเราแสดงเป็นกิริยาออกมาเหมือนมีสกลกายนี้แล้ว ใจจะเรียกร้องหาความช่วยเหลือเจ้าของนี้เสียงลั่นโลกธาตุโน่น เพราะถูกกิเลสเหยียบย่ำทำลายหาความสุขความสบายไม่ได้เลย มีเพียงขณะที่หลับสนิทขณะเดียวเท่านั้น ตอนนั้นก็สงบตัวไม่ออกทำงาน ไม่ออกเพ่นพ่าน ไม่เหยียบย่ำทำลายจิตใจ ใจได้รับความสงบสบายขณะที่หลับสนิทนี้เท่านั้น พอตื่นขึ้นมาเท่านั้น กิเลสก็ตื่นทำงานพร้อมกัน แล้วก็เหยียบย่ำทำลายตั้งแต่บัดนั้นไป

จึงพูดได้เต็มปากว่าความทุกข์แสนสาหัสที่จิตได้รับอยู่ตลอดเวลาเวลานั้นนะ ถึงกับขนาด
เรียกร้องถ้าเป็นกิริยาที่แสดงออกได้ เรียกร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าของ จากใครก็
ตาม ไม่มีเวลาหยุดปาก เสียงลั่นโลกธาตุ เพราะความทุกข์ด้วยอำนาจของกิเลสทั้งหมด
ไม่ใช่ทุกข์เพราะอะไร เมื่อถึงขั้นสติปัญญา มีความสามารถแก้วักแล้ว กิเลสเหล่านั้น
หมอบไป หมอบไปโดยลำดับ จิตที่เรียกร้องหาความช่วยเหลือก็ไม่ต้องเรียกร้อง

ก็ช่วยเหลือกันอยู่แล้วอย่างเต็มที่เต็มฐานไม่ว่าอริยาบถใด ต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลา จน
กระทั่งมันหมอบ หมอบที่ตรงไหนก็หมอบไปเถอะขึ้นชื่อว่าสติปัญญา ท่านถึงกล่าวว่า
นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา ความสว่างกระจ่างแจ้ง ความสอดส่องมองทะลุอันใดเล่าจะ
เห็นสติปัญญาไปได้ แทรกไปได้จนหมด จนกระทั่งกิเลสมันมีเม็ดอยู่ที่จุดไหน จุดไหนที่
มีกิเลสจุดนั้นต้องมิด จุดนั้นต้องมัว สติปัญญาต้องตามเข้าไป ๆ กระจายออกหมด ๆ
รอบดวงจิตหมดแล้ว ไม่มีอันใดที่จะฝังอยู่ภายในจิต แทรกเข้าไปได้หมดก็คือปัญญา
ทะลุไปหมดแล้วทุกข์มีที่ไหนที่นี่

ที่เคยทุกข์มาลำบากลำบากมาภายในหัวใจไม่มีที่ปลงที่วาง ปลงแล้วด้วยอำนาจของสติ
ปัญญาอันทันสมัยที่ว่า มหาสติมหาปัญญา ฆ่าลงไปแล้ว พิณาศดิบหายลงไปแล้ว จอม
วัฏจักรจอมวัฏจักรคือ**อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา** ถูกทำลายลงไปด้วยอำนาจแห่งสติ
ปัญญาอันทันสมัย ไม่มีเหลืออยู่แล้ว นั้นแลเรื่องความเพียรที่เคยหนักเบามากน้อย
หมุนตัวเป็นเกลียวเหมือนเครื่องจักรเครื่องยนต์จะยุติลงทันที โดยไม่ต้องมีใครมาบังคับ
ให้ยุติ

ไม่ยุติจะไปรบกับอะไรสู้กับอะไร ก็รู้ชัด ๆ แล้วว่าหมด เข้าศึกหมดแล้ว สิ่งที่มาเกาะเกี่ยว
ที่จะให้พิจารณาต่อไปหมดลงเพียงเท่านี้แล้ว แล้วอะไรจะฉลาดยิ่งกว่าปัญญาก็รู้เอง
ปลดปล่อยศาสตราอาวุธที่ต่อสู้กับกิเลสมีมาน้อย ปล่อยวางลงตามเป็นจริง

ในสังฆธรรมทั้ง ๔ ท่านจึงกล่าวไว้ว่า ทุกข์ ให้พึงกำหนดรู้ เพียงรู้เท่านั้น สมุทัยพึงละ ละ
สมุทัยจะละด้วยวิธีไหน ถ้าไม่ละด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรอันเป็นเรื่องของ
มรรคจะละสมุทัยได้ยังไง นั้นมันเกี่ยวโยงกันอย่างนี้ นี่ละที่จะตีกระจายออกไปเกี่ยวกับ
เรื่องสมุทัย นิโรธ พึงทำให้แจ้ง ทำให้แจ้งด้วยอะไร ถ้าไม่ทำให้แจ้งด้วยมรรคคือ สติ

ปัญญา ศรัทธา ความเพียร นี้ จะเอาอะไรทำให้นิโรธแจ้ง มันเกี่ยวโยงกันไปอย่างนี้ เมื่อทางนี้ทำงานเต็มที่แล้ว นิโรธคือความดับทุกข์ซึ่งเป็นผลเกิดขึ้นจากการประหารกิเลสด้วยมรรคนี้แล้ว ก็เป็นขึ้นมาเอง ดับสนิท สมุทัยก็ดับประจักษ์ใจ ทุกข์ที่เป็นผลของสมุทัยซึ่งเคยมีอยู่ในใจก็ดับสนิท คำว่าดับสนิทนั่นคือนิโรธธรรมแสดงตัวเต็มที่ เพราะอำนาจของมรรคฆ่าให้ตายอย่างสนิทแล้วนี่จะมีอะไรเหลือ

ที่กล่าวมาทั้งหมด สัจธรรมทั้ง ๔ นี้เป็นกิจของสมมุติทั้งหมด ทุกข์ก็เป็นสมมุติ สมุทัยก็เป็นสมมุติฝ่ายกีดฝ่ายขวางฝ่ายกั้นทางจิตใจไม่ให้ไปสู่จุดประสงค์ คือความหลุดพ้นไปได้ มรรคเป็นเครื่องบุกเบิกเป็นเครื่องทำลายกิเลสประเภทเหล่านั้น จนกระทั่งปรากฏเป็นความดับทุกข์ขึ้นมา ที่เรียกว่านิโรธให้สนิทไปหมดไม่มีสิ่งใดเหลือแล้วหมดกิจ

มรรคพึงอบรมให้มีท่านว่า **ภาเวตพุพฺพติ เม ภิกฺขเว** พึงอบรม อบรมคือหมายความว่าส่งเสริมบำรุง เมื่อเต็มที่แล้วกิจทั้ง ๔ นี้ซึ่งเป็นสมมุติด้วยกัน คือเป็นสมมุติฝ่ายเดียวกับสมมุติฝ่ายชั่ว สมมุติฝ่ายต่ำกับสมมุติฝ่ายสูง ทุกข์ สมุทัย เป็นสมมุติฝ่ายเป็นข้าศึก มรรค นิโรธ เป็นสมมุติฝ่ายแก้ฝ่ายถอดฝ่ายถอน ทั้งสองภาคนี้นั้นเป็นสมมุติด้วยกัน ผู้ที่รู้ว่าทุกข์ดับไปแล้วเพราะสมุทัยดับ ผู้ที่รู้ว่ามีมรรคพึงทำให้แจ้ง ได้ทำให้แจ้งเรียบร้อยแล้ว ไม่มีอะไรเป็นปัญหาแล้วภายในหัวใจนี้ นั่นแลคือผู้บริสุทธิ อันนี้ไม่ใช่กิจ อันนี้ไม่ใช่สมมุติ

นี่แลที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายประจักษ์พระทัย นำเป็นอาการออกมาสอนโลก ดวงพระธรรมจริง ๆ คือพระจิตที่บริสุทธิด้วยธรรม ธรรมเป็นพระจิต พระจิตเป็นธรรม เป็นอันเดียวกันนั้นนำออกมาไม่ได้ มอบให้แก่กิจอาการ กรุขหมายป้ายทางที่บอกไว้เท่านั้น ให้กุลบุตรทั้งหลายได้นำไปประพฤติปฏิบัติ แล้วจะเห็นประจักษ์ภายในตนเองว่าธรรมเป็นอย่างไร ธรรมแท้นั้นอยู่ที่ไหน และมีน้ำหนักขนาดไหน มีความแปลกประหลาดอัศจรรย์ต่างกันอะไรบ้างเพียงไรแค่ไหน จะไม่นอกเหนือจากปฏิบัติแห่งการดำเนินนี้ไปได้เลย นี่ละหลักความจริงของธรรมท่านสอนไว้อย่างนี้ คงเส้นคงวา ไม่มีว่าสมัยนั้นบรรลุมรรคผลนิพพาน มีมรรคผลนิพพาน สมัยนี้เป็นโมฆะ มรรคผลนิพพานไม่มี

ไม่ว่าสมัยไหนถ้าลงมรรคคือปฏิบัติเครื่องดำเนินเพื่อความเป็นคนดีไม่มีแล้ว ผลแห่งความสุขความสบายจะหาได้ในคนนั้นไม่ได้ไม่ว่าสมัยใด ขึ้นอยู่กับสังขารทั้ง ๔ นั้นเท่านั้น เพราะฉะนั้นสังขารทั้ง ๔ จึงเป็นหัวใจของพระศาสนาโดยตรง อยู่ในจิตใจของเราในทุกท่าน ขอให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่าได้ทำถอยลดละความเพียร

เรามีคุณค่าเต็มตัวแล้วเวลานี้เป็นพระ ได้สร้างกิจการงานของพระโดยสมบูรณ์ด้วยความพากเพียร เพื่อถอดถอนกิเลสทุกประโยค มันจะพันฝีมือของเราไปได้อย่างไร เราเป็นศิษย์ตถาคต พระองค์ไม่เป็นผู้ทำถอยอ่อนแอ เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดด้วยสติปัญญา พยายามผลิตขึ้นมาฟัดขึ้นมา เราเป็นลูกศิษย์ตถาคตอย่าอยู่แบบงัว นิ่งแบบงอนนอนแบบงัว ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายด้วยความอ่อนแอเหลวไหลใช้ไม่ได้เลย นี่แหละหลักประกันตัวเราจะไม่นอกเหนือจากหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าประทานให้แล้วนี้เลย

เอาอันนี้เป็นเครื่องประกันตัว เป็นเครื่องรักษาตัว เราจะเห็นความเด่นความอัศจรรย์ขึ้นภายในจิต เมื่อได้ถึงขั้นนี้แล้วอดีตหมด ความกังวลในเรื่องอดีตเคยเป็นมาอย่างไร มันทนประจักษ์อยู่กับใจนั้นแล้ว สิ่งที่เกี่ยวข้องกับใจได้ขาดสะบั้นออกแล้ว ที่นี้ความเป็นมาตั้งแต่อดีตเคยเกิดเป็นอะไร ๆ เพราะอะไรเป็นเชื้อพาให้เกิดมันบอกในตัวเสร็จ อนาคตจะมีไปได้ยังไง มีไปได้เพราะเหตุไร ก็เพราะเชื้อคือ**อวิชชาปัจจุया** เวลานี้ **อวิชชาปัจจุया** ซึ่งเป็นเชื้อที่เคยหว่านพืชเป็นผลมาโดยลำดับ และจะหว่านพืชเป็นผลให้แก่จิตใจ เกิดในภพน้อยภพใหญ่ นั่น ถูกขาดสะบั้นออกไปภายในจิตใจด้วย สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรนี้แล้ว ปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร ปัจจุบันนี้ก็คือ**บริสุทธิล้วน ๆ**

หมดเรื่องหมดราว หมดอดีตอนาคต หมดภพหมดชาติหมดอยู่ที่ใจ รู้อยู่ที่ใจ ประจักษ์ที่ใจอย่างอาภัพหาญชาญชัยโดยหลักธรรมชาติ ไม่ต้องเสกสรรปั้นยอ เอา ตายวันไหนก็ตายไป ก็เรื่องสมมุติ **อนิจจัง ทุกขัง อนตตา** เรียนอยู่แล้ว รู้อยู่ประจักษ์ใจแล้วตื่นหาอะไร เรื่องเกิดเรื่องตายเหล่านี้มันเป็นเรื่องของสมมุติทั้งนั้น เราก็เรียนอยู่แล้วรู้อยู่แล้ว เมื่อได้เห็นเต็มภูมิภายในจิตใจแล้วจะตื่นตื่นไปอะไร อยู่ที่อยู่ที่ไปตามความรู้อัจฉริยะเห็นจริง อยู่ตามหลักธรรมชาติแห่งความรู้อบรมขอบเขต ไปก็ไปตามธรรมชาติไม่มีปัญหาอะไร

ขอให้ทุก ๆ ท่านได้พยายามอย่าลดละความเพียร อย่าอยู่เฉย ๆ แบบเซ่อ ๆ ซ่า ๆ กิเลส
เหยียบย่ำทำลายจิตใจ เราเป็นนักปฏิบัติ สติปัญญาเป็นคู่เคียงกับหัวใจเรา หัวใจเป็น
สิ่งที่มีคุณค่ามาก ที่ไม่มีคุณค่าก็เพราะสิ่งต่ำช้าเลวทรามเข้าเหยียบย่ำทำลาย จึงกลายเป็น
เป็นของหมดคุณค่าไป ให้แก้มันออกให้หมด ขำระมูตรคูตเต็มอยู่ภายในจิต มูตรคูตคือ
อะไร ก็ขี้โลภ ขี้โกรธ ขี้หลง มันมีแต่ขี้ทั้งนั้นเต็มหัวใจ ล้างมันออกให้หมด หมดขี้แล้วก็
ประเสริฐ

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร

พูดท้ายเทศน์

ก็คิดดูซิเคยยกตัวอย่างมาแล้วนี่ **พระอัญญตรภิกขุ** คำว่า**อัญญตร**นี่คือภิกษุรูปใดรูป
หนึ่ง ท่านไม่ระบุชื่อ แต่ท่านให้ชื่อว่า**อัญญตรภิกขุ**เสีย คำว่า**อัญญตรภิกขุ**ก็หมายถึง
ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ไม่ระบุชื่อจริง ๆ กำลังพิจารณาธรรมะขั้นสุดนั้นนะพูดง่าย ๆ ขั้น
ละเอียดสุดนั่นเอง

เรื่องสังขารกับอวิชชามันเกี่ยวพันกันยังไง ท่านกำลังพิจารณามัน สงสัยก็จะไปทูล
ถามพระพุทธเจ้า พอไปถึงใต้ถุนพระคันธกุฎี พอตีฝนกระหน่ำลงท่านขึ้นไม่ได้เลยยืนอยู่
นั่นเสีย อ้าว นี่ฝนตกลงมาหยุดย่อยลงมาจากชายคามากระทบน้ำที่อยู่พื้นนี้ ตั้งขึ้นเป็น
ต่อมเป็นฟองขึ้นมาแล้วก็ดับไป ท่านก็เทียบพับ ๆ นั่น ลงมากระทบบับตั้งขึ้นเป็นต่อม
เป็นฟองขึ้นมาแล้วดับไป ๆ กระเพื่อมแล้วดับไป ๆ ท่านก็เทียบจิตที่มันกระเพื่อมตัวของ
มันแล้วดับไป กระเพื่อมแล้วดับไปหาเจ้าของไม่ได้ นี่ก็หาเจ้าของไม่ได้ นั่นท่านเทียบ
ธรรมะขั้นนี้ มันหากเป็นธรรมชาติของมันอย่างนี้

ท่านก็พิจารณาอันนี้กับอันนั้นเทียบกันบับ ๆ ถึงเรื่องสังขารและ **อวิชชา** **อุปจยา** **สงขาร**
รา เอาตรงนี้ละ ตรงมันสัมผัสสัมพันธ์กัน พิจารณาไปพิจารณามาเข้าใจเสีย ได้บรรลุ
ธรรมในขณะนั้นเสีย พอฝนตกหยุดแล้วกลับกุฏิเลยไม่ขึ้นทูลถาม แน่ไหมนั่นฟังซิ
ธรรมะเป็นของแน่อยู่แล้วใครรู้ทำไมจะไม่แน่ แม้แต่จะไปทูลถามพระพุทธเจ้าอยู่แล้วแท้
 ๆ พอไปถึงขั้นที่แน่แล้วก็ไม่ต้องทูลถามกลับไปเลย แล้วหมู่เพื่อนยังมาถามว่าทำไมไม่ไปทูล

ถาม ถามอะไรความจริงอันเดียวกัน จะไปถามทำไม แม้ถามพระพุทธเจ้าก็จะรับสั่ง
อย่างนั้นแล้วนี่ ก็รู้อยู่แล้วถามทำไม แต่ก่อนไม่รู้ท่านก็ว่าฉัน

นั่นดูซิอะไรจะแนบยิ่งกว่าธรรมกับใจ มีอยู่เท่าไรมันก็ไม่รู้เพราะไม่มีเครื่องสัมผัสไม่มี
เครื่องรับทราบ จิตใจไม่สามารถที่จะรับทราบธรรม ท่านบอกว่าธรรมมีอยู่ ๆ ก็ฟังกัน
อย่างนั้นแหละแบบหูหนวกตาบอด ได้ยินก็ไม่เข้าถึงใจ เพราะใจถูกปิดถูกบังอยู่หมด
ด้วยขอมมีดของดำทั้งหลาย มันจะเอาอะไรมาเป็นแสงสว่างรับธรรมได้ พอแก้ไขไป
กระจายไป ๆ ค่อยเบิกตัวออก ๆ ธรรมก็ค่อยแทรกเข้าได้ ๆ ที่นี้ธรรมมีมากมีน้อย ธรรม
เป็นยังไงจะสงสัยได้ยังไง

เมื่อใจเป็นผู้รับธรรมอยู่เต็มดวงแล้วนั้น จะไปลบล้างได้ยังไงว่าธรรมไม่มี ลบล้างได้ยัง
ไง ถ้าหากว่าธรรมไม่มี เอ้า ลบล้างอันนี้ได้ไหมมันรู้อยู่นี้เป็นอยู่นี้ ธรรมกับใจเป็นอัน
เดียวกันอยู่นี้ เต็มอยู่ในหัวใจนี่ลบล้างได้ไหม เมื่อลบล้างอันนี้ไม่ได้แล้วทำไมจะไม่ยอม
รับความจริงของพระพุทธเจ้า ไม่รับความจริงว่าธรรมมีอยู่ยังไง มีอยู่แบบนี้ แบบที่รู้อยู่
เห็นอยู่นี้ ไม่มีอยู่แบบอื่น ไม่มีอยู่แบบสมมุติ มีอยู่แบบนี้ว่างั้นเลย

เพราะธรรมชาติอันนี้เลยสมมุติไปแล้วนี้ จะพูดแบบสมมุติไม่ได้ เช่นว่าธรรมมีอยู่ มีอยู่
แบบโลกก็พูดไม่ถูก เพราะไม่ใช่แบบโลกนี้ ธรรมแท้ไม่ใช่แบบโลก สุนัขก็สุนัขแบบโลกไม่
ได้ ไม่ได้อยู่ในความสุนัขแบบโลก ไม่ได้มีอยู่ในความมีอยู่แบบโลก แต่มีอยู่แบบธรรม รู้
ประจักษ์กับใจ หากแยกออกไปพูดแบบโลกมันเป็นโลกไปเสีย แต่ถึงอย่างไรก็ตามท่าน
ก็ยังทำกรุหมายป้ายทางเอาไว้ เพราะโลกมีสมมุติต้องอาศัยอันนี้ไปก่อน พอไปถึงนั้น
แล้วก็รู้กันเอง

เหมือนอย่างที่เราไปติดป้ายไว้หน้าวัดนั่นซี ว่าวัดป่าบ้านตาด ใครมาก็มาอ่าน อ้อ วัด
ป่าบ้านตาด พอมาเข้าถึงวัดจริง ๆ แล้ว ก็อย่างพระเถรเราอยู่ในวัดนี้จำเป็นอะไรจะ
ต้องไปอ่านป้ายของวัด ก็รู้หมดแล้ววัดนี้เป็นยังไง วัดนั้น ๆ ๆ เขียนป้ายไว้เพื่อคนที่ไม่รู้
ได้รู้ คนที่รู้แล้วจำเป็นอะไรจะต้องไปอ่านป้าย นี่ก็เหมือนกัน ท่านว่านิพพานเป็นต้น
อย่างนี้ ก็ป้ายนั่นแหละเขียนชื่อนิพพาน คำว่านิพพาน ๆ เป็นสมมุตินี้นา เป็นชื่อ

ธรรมชาติที่แท้จริงคือยังไง เมื่อเข้าไปถึงแล้วมันก็หายสงสัยอันปายที่วานิพพาน ๆ นั่นนะ หายสงสัยทันที

การฟังจึงเป็นของสำคัญ เพิ่มกำลังใจเข้าเรื่อยทุกกระยะ ๆ ที่ฟัง **ท่านอาจารย์มั่น**เทศน์นี้ โอ๊ย เสียตายไม่มีเทปเหมือนอย่างสมัยทุกวันนี้ มันถึงใจจริง ๆ จนขนาดทิสฺฐิ์ใหญ่ หูเป็นหู โยมแม่นั้นผมนี้ ไม่คิดอยากจะฟังเทศน์ไหนนอกจากเทศน์**ท่านอาจารย์มั่น**องค์เดียวเท่านั้น มันกลายเป็นหูโยมแม่ไปไม่รู้สึกรู้สึกละ มันถึงใจนี้ ท่านจะพูดอะไรออกมาก็ตาม ยิ่งท่านดูด้วยแล้ว โอ้โฮ มีแต่ธรรมล้วน ๆ ออกมา เผ็ดร้อนเท่าไรธรรมยิ่งเต็มเม็ดเต็มหน่วย ท่านเทศน์เหมือนกันเผ็ดร้อนเท่าไรธรรมะยิ่งมีแต่เนื้อ ๆ ออกมาเลย มันถึงใจ ๆ

พวกเขาไม่รู้ภาษาเขาก็ว่า**ท่านอาจารย์มั่น**ดู เราได้ไปอยู่นั้นแล้วรู้เรื่องราวของท่านแล้วมันอบมันอุ่นมันอะไร ดูเท่าไรมันยิ่งมันเข้าไป เอ๊ ทำไมเป็นยังงั้น ซึ่งแต่ก่อนกลัวท่านจนตัวสั่น ครั้นนานเข้า ๆ พอจิตกับธรรมค่อยสนิทกันเข้า ๆ เท่าไรมันยิ่งดูยิ่งดีมีท่านดูเท่าไรยิ่งมันเข้าไปเลย เอ๊ ชอบกล แต่ความระวังท่านด้วยอำนาจแห่งความเคารพในธรรมนี้มันเป็น ระวัง ไม่ระวังไม่ได้ ไม่ใช่ไม่กลัวแล้วทะเลาะมันไม่ได้เป็นอย่างนั้น มันไม่กลัวด้วยความอบอุ่น ไม่กลัวด้วยความเชื่อสนิทพุดง่าย ๆ นะ ด้วยรสแห่งธรรมของท่านทำให้ดีมี ดูเท่าไรมันยิ่งหวานยิ่งมันยิ่งซึ่งภายในหัวใจนั้นซี ไม่กลัวเพราะเหตุนี้เอง อยากฟังอย่างนั้น

เรื่องความฉลาดแหลมคมภายนอกภายใน ผมยังไม่เห็นใคร ไม่ได้ประมาทครูบาอาจารย์องค์ไหน ไม่ได้มีใครเหมือน**ท่านอาจารย์มั่น** ฉลาดแหลมคมพลิกหน้าพลิกหลังร้อยล้านพันคม ที่จะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้มาศึกษานี้ก็ โห ขอให้สติปัญญาตั้งรับเถอะ จะสนุกตักตวงเอาเต็มกำลังนั้นแหละ เทศน์แต่ละครั้งนี่อย่างน้อย ๒ ชั่วโมง ระยะเวลาท่านแกมาแล้วนี่ประมาณ ๒ ชั่วโมง แต่กรณีพิเศษนี้ ๓ ชั่วโมง ๔ ชั่วโมงจะว่าไป

เช่นเทศน์ มาชบูชา วิสาชบูชา พระมาเต็มไปหมด ท่านตั้งใจสงเคราะห์พระนะ ฟาดเสียจนตั้งแต่เริ่มแรกฟาดเสียจน ๖ ทุ่ม ตั้งแต่ ๒ ทุ่มฟาดเสียจน ๖ ทุ่มก็ชั่วโมง ไม่ ๔ ชั่วโมงได้ยังไง มันก็แปลกนะนี่มันไม่เคยพลิกตัว มันลืมไปหมดนั้นแหละ คือความเพลินใน

ใจ มันมีแต่ความรู้กับธรรมสัมผัสกันยับเยิบ ๆ มีเท่านั้น ร่างกายก็เหมือนไม่มีเลยแล้ว มันจะเอาความเจ็บปวดมาจากไหน นั่งเหมือนหัวตอจิตมันตั้งอยู่ภายใน

ท่านเทศน์ครั้งสุดท้ายนั้นก็ ๔ ชั่วโมงเหมือนกันพระเล่าให้ฟัง อันนี้ผมไม่ลืมนะ หลังจากนั้นก็เทศน์อีก ก็แบบท่านเทศน์ที่วัดเจติยโหลง ๓ ชั่วโมง เทศน์วิสาขบูชา ผมก็ไปถึงใหม่ ๆ ท่านมาถึงก่อนผม ๒ วันหรือ ๓ วันผมก็ไปถึง ท่านป่วยอยู่ที่ปาเปอะ ท่านออกมาครั้งนั้นรับนิมนต์ท่านเจ้าคุณอุปัชฌายะเรานี่ ท่านออกมาเพราะนัดกันแล้วเดือนนั้น ๆ ระยะเวลา นั้น ๆ ให้มาท่านก็ออกมา มี**ท่านอาจารย์อุ้น**กับคุณนายทิพย์ภรรยาของผู้บังคับการตำรวจ ทุกวันนี้เรียกผู้กำกับ มานิมนต์ **ท่านอาจารย์อุ้น**ไปรับท่านมา

ผมก็อยู่นั้นเวลาท่านเทศน์ แต่ก่อนไม่มีรถนี้ เทศน์อยู่วิหารใหญ่ ทางรถผ่านหน้าวัดจนเขาแตกตื่นเข้ามาดูเขาว่าพระทะเลาะกัน มาดูก็เห็น**ท่านอาจารย์มั่น**เทศน์อยู่บนธรรมาสน์ นั้นขนาดนั้นละท่านเทศน์ เบื้อง ๆ เอาอย่างถึงเหตุถึงผล แต่เราก็เพลินไปด้วยความเลื่อมใสท่านนะ จะให้รู้เรื่องรู้ราวในเรื่องท่านเทศน์เรื่องวิถีจิตวิถีอะไรก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง แต่มันเพลินด้วยความเชื่อท่านความเลื่อมใส ว่าเราเกิดมาไม่เสียชาติได้พบ**ท่านอาจารย์มั่น**ที่รำลือมานาน ครุบาอาจารย์องค์ไหนที่เคยไปอยู่กับท่านมาแล้วมาพูดเป็นเสียงเดียวกันหมดไม่เป็นอื่น ว่า**ท่านอาจารย์มั่น**คือพระอรหันต์ เราที่ยังอยากจะทราบ อริยบุคคลชั้นไหนมันก็หลายชั้นนี่นะอริยบุคคล อรหันต์นั้นแหละว่าแจ้งเลย อรหันต์บุคคลว่าแจ้ง มันก็ยิ่งซึ่งนะซี

เวลาไปถึงใหม่ ๆ ท่านไปบิณฑบาตสายไหน ๆ สอบถามได้ความว่า ท่านออกไปนี่แล้ว ท่านบิณฑบาตแล้วกลับมาที่นี่ เราบิณฑบาตแต่เช้าบ้าง ธรรมดาท่านไปสาย ๆ แหละท่านกลับมาสาย ๆ เราบิณฑบาตแต่เช้ากลับมาที่เตรียมท่า คอยดูทาง เรายังไม่เห็นเดี่ยวพระมาบอกว่ามาแล้ว นู่น ๆ กำลังเข้ากำแพงวัด เราก็รีบเข้าไปในห้องเลย มันมีช่องอยู่ไม่ลืมนะ เข้าไปในห้องแล้วดู.... เหมือนไก่ป่าจะคล่องแคล่ว ตาแหลมคม ท่านเดินมา เราก็ดู... ฟังด้วยความสนใจด้วยความเลื่อมใสมันนี่จริง ๆ ไม่ลืมนะ โอ๊ย เราไม่เสียชาติเป็นมนุษย์ แต่ท่านจะเห็นเราอย่างไรก็ไม่รู้ นะ เราหากเป็นบ้าดูแบบบ้าเรานั้นแหละ

เวลาท่านเทศน์พอเทศน์จบลงแล้วลงจากธรรมาสน์แล้ว ท่านเจ้าคุณแต่ก่อนเป็น**เจ้าคุณราชาภิ สมเด็จพระศรีมหาธาตุ** บอกว่า ท่านอาจารย์วันนี้เอาใหญ่เลย ว่าฉันนะ เทศน์ข้าเฒ่าท่านว่านี่ ข้าความแก่ความเฒ่าต่อไปจะไม่ได้มาเทศน์อีก นั้นฟังซิ ปัญหาท่าน มีปัญหาอยู่นะนั่น เทศน์ข้าเฒ่าหรือต่อไปจะไม่ได้มาเทศน์อีก ว่าอย่างนี้ นะ แล้วท่านได้คืนไปเทศน์อีกเมื่อไร ก็เป็นครั้งสุดท้าย พุดง่าย ๆ ว่าเป็นครั้งสุดท้าย

เทศน์ที่หนองผือเหมือนกัน เราก็พุดกับท่านอย่างชัดเจนก่อนที่จะลาท่านไปเที่ยว มาทางวาริชภูมินี้เรา อำเภอวาริชภูมิไปหาหนองผือทางตั้งพันกว่าเส้น ท่านก็ถามจะไปทางไหนว่าจะไปทางถ้าพระทางโน้นทางบ้านตาดภูวง ท่านเคยไปหมดแล้วแหละเหล่านี้ พอพุดถึงนี้ก็ไปสัมผัสเรื่องเสือละที่นั่นะ คือท่านกับ**ท่านอาจารย์เสาร์**ไปอยู่ที่ชายภูเขา ทางนี้มันแคบ ๆ อย่างนี้ละ น้ำไหลมานี้ เขาว่าจะไปกั้นชลประทาน ท่านก็อยู่ที่นั่นเขา ทางนั้น นั่งภาวนาอยู่เดือนหงาย ๆ **ท่านอาจารย์เสาร์ท่านอาจารย์มั่น**ท่านไปด้วยกัน องค์เหล่านั้นผมจำไม่ได้ผมจำได้ ๒ องค์นี้

ท่านกำลังนั่งภาวนาเงียบ ๆ อยู่ตื่นเขา ก็อาศัยบิดนทาตบ้านตาดภูวงนั้นแหละ ห่างจากนั้นไปประมาณสักกิโลกว่า จากตื่นเขานั้นไปถึงบ้านตาดภูวงอยู่กลางทุ่ง บ้านก็ประมาณสัก แต่ก่อนคงจะไม่มากแต่ระยะผมไปประมาณสัก ๕๐ - ๖๐ หลังคาเรือนเท่านั้น แต่บริเวณท่านมีเยอะนะ นาเขาดี ท่านก็ไปอยู่ที่นั่นภาวนา ประมาณสัก ๓ ทุ่มท่านนั่งภาวนาอยู่ที่นั่น ท่านนั่งแต่วันนะ พอมีดอกจากทางจงกรมแล้วท่านก็นั่งพักให้สบาย ๆ นั่งภาวนา ที่นี้เสือมา มันแอบเข้ามาดูนะเข้ามาดูถึงมุ้งนี่นะ

ที่นี้เดือนหงายซีมันก็มองเห็นละซี มันเหยียบไม้หักดังกร๊อบหนึ่งพอผิดสังเกตท่านว่า ไม้เล็ก ๆ ขนาดนั้นละมันด้อมเข้ามา ค่อยด้อมเข้ามาท่านว่า พอไม้หักพบเราข้าเลื่องไปดูเห็นกำลังด้อมมาเหมือนกับแมว ท่านก็นิ่งดูอยู่ ท่านไม่ได้บอกว่าคุณกลัวไม่กลัวนะ จนกระทั่งถึงมุ้ง ไม้เล็ก ๆ หัก มันเบาขนาดนั้นนะเสือเวลามา แต่ไม้หักผิดสังเกต ท่านกำลังจะออกจากที่แล้วท่านว่า ท่านก็ข้าเลื่องดูเพราะมันอยู่ข้าง ๆ เเฉียงทางหน้า ถ้าทางมองไปอย่างนี้มันอาจจะมองเห็นท่านก็ได้ แต่ที่ท่านไม่ได้มองไปนั้น ลืมตาไว้เฉย ๆ

เมื่อเห็นกำลังมันดุ่ม ๆ เข้ามา มาถึงมุ้งมาจ่ออยู่นี้ เสี่ยงไม่ได้ยินมันนะ เสียงสูดดมอะไรก็ไม่ได้ยิน จากนั้นมันก็ถอยออกไป ถอยเรื่อย ๆ ไปเลย ข้าดีที่ท่านว่า มันมาดมกลิ่นดูก็รู้ว่าคนใช้ใหม่ละ ทีแรกมันสงสัยเพราะเอามุ้งลง คนมองไปนอกมุ้งเดือนหงายมันก็เห็นชัดละซี เพราะตาคนมันตาปัญญา ตาสัตว์ไม่ใช่ตาปัญญา ถ้าไม่กระดุกกระดิกมันไม่เห็น คนไม่กระดุกกระดิกมองเห็นกันก็รู้ พอมองเห็นก็รู้ทันทีเพราะปัญญา สมมุติว่าคนยืนอยู่หนึ่ง ๆ มองไปดูก็รู้ว่าคนยืนหนึ่ง ถ้าสัตว์ไม่เห็นนะถ้าคนไม่กระดุกกระดิกไม่เห็นไม่รู้ เพราะไม่มีปัญญา เราก็ไปพักอยู่ที่นั่น

ก่อนจะไปท่านก็ให้ปัญหาถึง ๔ ข้อผมไม่ลืมนะ เพราะตามธรรมชาติผมขึ้นไปหาท่านไม่ค่อยครองผ้าแหละ เพราะไม่มีผู้มีคน ก็มีแต่พระแต่เถรในวัด ไม่มีใครไปยุ่งกวนสงบ สัจด์ ตอนเช้าจะไปหาท่านฉันจังหันเสร็จแล้วก็ขึ้นไปมีแต่ผ้าอังสะ เพราะท่านก็ไม่ได้ถืออะไรนี่มีแต่พวกตัวเอง วันนั้นผมครองผ้าไปพอขึ้นไป จะไปที่ไหนนี้ ท่านว่าอย่างนั้นนะ เราก็เฉยไม่รู้จะว่าไง ขึ้นไปกราบแล้วท่านก็คุยไป ไม่ได้ปรารภถึงว่าเราจะไปไหนมาไหนเลย สักครู่ท่านก็ปรารภมา ถ้าอยู่ที่ได้กำลัง ไปก็ได้กำลัง อยู่ก็ดี ถ้าอยู่ไม่ได้กำลัง ไปได้กำลัง ไปก็ดี พอท่านเปิดโอกาสอย่างนั้น ทีแรกไม่

ท่านพูดของท่านไปเรื่อยเป็นนานแล้วก็เปิดโอกาสให้อย่างนี้ละ เราก็กราบเรียนถามถึงเรื่องการทำงานภายในวัด ถ้ามีอะไรที่จะจัดจะทำกระผมก็จะได้ช่วยหมู่เพื่อนทำให้เสร็จเรียบร้อยทุกอย่าง หากว่าไม่มีอะไรก็อยากจะทำกราบนมัสการปรึกษาพ่อแม่ครูอาจารย์ไปภาวนาสักชั่วระยะหนึ่ง ท่านถามจะไปทางไหนละ คราวนี้คิดว่าจะไปไกลหน่อย คือตามธรรมชาติผมไม่ค่อยไปไกล ไปประมาณสัก ๒๐-๓๐ กิโลเมตรเท่านั้นละ ๔๕ กิโลเมตร คราวนี้จะไปไกลหน่อยไปทางอำเภอวาริชภูมิ เอ้อ ดี ทางโน้นก็ดีท่านว่า สงบสัจด์ดี มีแต่ป่าแต่เขาทั้งนั้นแหละท่านว่า แล้วไปก็องค์ละ ผมคิดว่าจะไปองค์เดียว เออดีละไปองค์เดียว ท่านก็ชี้ไป ใครอย่าไปยุ่งท่านนะ ท่านมหาจะไปองค์เดียว

ทีนี้เวลาจะไปก็ จำได้ว่าเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำผมไม่ลืมนะ ก่อนจะไปก็ กระผมไปคราวนี้คงจะไม่ได้กลับมาช่วยทำมาฆบูชาคราวนี้ เราก็ว่าอย่างนั้น ไป ๙ วัน ๑๐ วันกลับมาทางมันไกลนี้ เดินด้วยเท้าทั้งนั้นแหละ เอ้อ บูชาคนเดียวนะ มาฆบูชาคนเดียวจริง ๆ นี้ ท่าน

ว่าอย่างนั้นแล้วซึ่งเข้าตรงนั้นนะ พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา เป็นมาฆบูชาทั้งนั้นแหละ
เอาตรงนั้นนะ จากนั้นก็ไป ที่นี้พอถึงวันมาฆบูชาสาย ๆ หน่อยประมาณสัก ๑๑ โมง

ท่านถามพระ ท่านมหาไม่มาวี เห็นท่านมหาไหม พระว่าไม่เห็น ไปไหนกันนา พอบ่าย ๒
โมง ๓ โมงเอาอีกถามอีก ตกเย็นเข้ามามากอีก เอ๊ มันยังงัยท่านมหาไปยั้งงัยนา
เหมือนกับว่าท่านมีความหมายของท่านอยู่ในนั้น เหมือนกับว่าท่านจะเทศน์ให้เต็มที
เพราะท่านจะป่วย ก่อนนั้นท่านไม่ได้ป่วยนี่นะ แต่ท่านทราบของท่านไว้แล้วเรื่องเหล่านี้
ตอนที่เราจะลาท่านไปท่านก็ดี ๆ อยู่เนี่ย พอถึงเวลาท่านลงมาศาลา หันหน้าปู้บมา ทื่อ
ท่านมหาไม่ได้มาวี ไม่เห็นใครก็ว่าอย่างนั้น เอ๊ มันยังงัยนา

ท่านมหาเนี่ยยังงัยนาว่าอย่างนี้ แปลก ๆ อยู่ ทั้ง ๆ ที่ได้ตกลงเรียบร้อยแล้ว ท่านมีอะไรของ
ท่านอยู่ แล้วท่านก็เทศน์ตั้งแต่นั้นจนกระทั่งถึงหกทุ่ม ฟาดวันมาฆบูชาเนี่ย โอ๊ย เอาอย่าง
หนักทียวนะ ๔ ชั่วโมง ตั้งแต่ ๒ ทุ่มถึง ๖ ทุ่มเป้ง เทศน์จบลงแล้ว โอ๊ย เสียตายท่าน
มหาไม่ได้มาฟังด้วยนะ ว่าอีกนะซ้ำอีก ก็เหมือนอย่างว่าเทศน์ครั้งสุดท้าย จากนั้นมา
ท่านไม่ได้เทศน์อีกเลยนะ

พอเดือน ๔ แรมค่ำหนึ่งผมก็มาถึง ผมไปเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ถึงเดือน ๔ ขึ้น ๓ ค่ำก็เป็น
๑ เดือนพอดีเดือน ๔ แรม ๑ ค่ำผมกลับมา ผมจำได้แต่ข้างขึ้นข้างแรมจำวันที่ไม่ได้
เหตุที่จะจำได้ก็เพราะว่า พอผมขึ้นไปกราบท่านตอนบ่าย พอท่านออกจากที่แล้วผมก็
ขึ้นไปกราบ มันยังงัยกันท่านมหาเนี่ย ท่านว่าอย่างนี้ เทศน์เสียจนฟ้าดินถล่มก็ไม่มาฟังกัน
นี่เราถึงได้ย่อนพิจารณา อ้อ ที่พระท่านเล่าให้ฟังอย่างนั้นอย่างนี้เป็นเพราะเหตุนี้เอง
เทศน์เสียจนฟ้าดินถล่ม นี่ผมเริ่มป่วยแล้วนะ เริ่มป่วยมาตั้งแต่วันขึ้นนี้ นั่นท่านว่า